

РЕЦЕНЗІЯ

доктора медичних наук, професора, завідувача кафедри фармакології
Івано-Франківського національного медичного університету МОЗ
України, Поповича Юрія Іларіоновича на дисертаційну роботу Лаб'як
Ірини Геннадіївни на тему: «Клініко-патоморфологічні особливості
пошкодження печінки при коронавірусній хворобі (COVID-19), цукровому
діабеті 2 типу та при їх поєднанні», поданої до захисту у разову
спеціалізовану вчену раду ДФ 20.601.114 при Івано-Франківському
національному медичному університеті МОЗ України, що утворена згідно
наказу ректора № 541 від 29.04.2026 р., для розгляду та проведення
разового захисту дисертації на здобуття ступеня доктора філософії у галузі
знань 22 «Охорона здоров'я»
за спеціальністю 222 «Медицина»

1. Обґрунтування вибору теми дослідження

Вибір теми дисертаційного дослідження зумовлений необхідністю вирішення актуальної міждисциплінарної проблеми, що перебуває на перетині патологічної анатомії, внутрішньої медицини та ендокринології. Поширення коронавірусної хвороби (COVID-19) у поєднанні з високою частотою цукрового діабету 2 типу сформувало новий спектр коморбідних станів, які характеризуються складними патогенетичними взаємодіями та значним впливом на перебіг і наслідки захворювання.

Незважаючи на наявність численних досліджень, присвячених окремим аспектам ураження печінки при COVID-19 або при метаболічних порушеннях, питання їх поєданого впливу на морфофункціональний стан печінки залишається недостатньо систематизованим. Відсутність чітких морфологічних підходів до інтерпретації змін при такій коморбідності ускладнює формування узагальнених уявлень про механізми ушкодження та їх клінічне значення.

У цьому контексті обрана тема є обґрунтованою, оскільки спрямована на комплексне вивчення структурних змін печінки з позицій їх взаємозв'язку з клінічними та лабораторними показниками, що відповідає сучасним вимогам до доказової медицини. Отримані результати мають потенціал не лише для поглиблення теоретичних знань, але й для удосконалення практичних підходів до морфологічної діагностики при коморбідних станах.

2. Зв'язок теми дисертації з державними чи галузевими науковими програмами.

Дисертаційна робота виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт Івано-Франківського національного медичного університету та є складовою частиною комплексної науково-дослідної теми кафедри патологічної анатомії «Підвищення ефективності морфологічної діагностики захворювань у дорослих та дітей за наявності коморбідної патології» (номер державної реєстрації 0121U110770, термін виконання – 2021-2026 роки).

3. Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Наукові положення, представлені у дисертаційній роботі, ґрунтуються на системному аналізі отриманих результатів і характеризуються внутрішньою логічною узгодженістю. Дослідження виконане на достатньому за обсягом матеріалі з чітко визначеними критеріями включення та розподілом на порівнювані групи, що забезпечує коректність інтерпретації встановлених відмінностей.

Достовірність результатів підтверджується застосуванням комплексу сучасних морфологічних і лабораторних методів, взаємне доповнення яких дозволило отримати цілісне уявлення про досліджувані процеси. Узгодженість даних, отриманих на різних рівнях дослідження, свідчить про їхню надійність та відсутність суперечностей.

Сформульовані висновки є обґрунтованими, впливають безпосередньо з результатів дослідження та адекватно відображають досягнення поставленої мети і вирішення завдань. Практичні рекомендації логічно пов'язані з отриманими результатами, мають прикладний характер і можуть бути використані у фаховій діяльності.

У цілому дисертаційна робота характеризується належним рівнем доказовості, а отримані результати є переконливими та такими, що заслуговують на довіру.

4. Наукова новизна дослідження та одержаних результатів.

Наукова новизна дисертаційного дослідження полягає у комплексному підході до вивчення ураження печінки за умов коронавірусної хвороби (COVID-19), цукрового діабету 2 типу та їх поєднання, що дозволило отримати нові відомості щодо особливостей перебігу патологічного процесу на різних рівнях його організації.

Уперше на підставі поєднання клініко-патологоанатомічного, лабораторно-біохімічного, світлооптичного та ультраструктурного аналізу встановлено закономірності морфологічних змін печінки при коморбідному перебігу COVID-19 і цукрового діабету 2 типу. Розширено наукові уявлення про патогенетичні механізми ураження печінки, зокрема щодо ролі мікроциркуляторних порушень, метаболічних зсувів та ультраструктурних змін гепатоцитів.

Визначено особливості взаємозв'язків між морфологічними змінами та біохімічними показниками, що дало змогу поглибити розуміння інтегративних механізмів розвитку патологічного процесу. Отримані результати доповнюють існуючі дані щодо морфогенезу ураження печінки при досліджуваних станах та формують підґрунтя для подальших наукових досліджень у цьому напрямку.

У цілому наукова новизна роботи характеризується отриманням нових, раніше не узагальнених даних, що мають як теоретичне, так і практичне значення.

5. Практичне значення результатів дослідження

Отримані результати мають вагоме прикладне спрямування та можуть бути використані для вдосконалення діагностичних підходів у патологоанатомічній і клінічній практиці. Запропонована систематизація морфологічних змін печінки з урахуванням домінуючих механізмів ушкодження створює передумови для більш чіткої інтерпретації результатів гістологічних досліджень та підвищення інформативності патологоанатомічних висновків.

Виділення характерних варіантів перебігу патологічного процесу на основі поєднання морфологічних і лабораторних показників дозволяє розширити можливості комплексної оцінки стану пацієнтів, зокрема при тяжкому та коморбідному перебігу захворювань. Це сприяє більш обґрунтованому підходу до прогнозування клінічного перебігу та формування тактики ведення хворих.

Встановлені закономірності ураження печінки можуть бути використані при аналізі секційного матеріалу для уточнення причин смерті та механізмів розвитку мультиорганної недостатності. Крім того, результати дослідження є корисними при інтерпретації біопсійного матеріалу, особливо у складних клінічних випадках.

Матеріали роботи доцільно застосовувати у навчальному процесі для підготовки студентів та лікарів-інтернів, а також у системі післядипломної освіти з метою формування сучасного уявлення про морфологічні аспекти коморбідної патології.

Таким чином, практичне значення дисертації полягає у можливості впровадження її результатів у різні ланки медичної діяльності – від морфологічної діагностики до клінічної інтерпретації отриманих даних.

6. Повнота викладу матеріалів дисертації в опублікованих працях.

Основні результати дисертаційної роботи викладено у 14 наукових публікаціях, із яких 5 статей у наукових фахових виданнях України, 9 – у матеріалах науково-практичних конференцій та конгресі з міжнародною участю. Обсяг та рівень публікацій свідчать про завершеність проведеного дослідження та його відповідність сучасним вимогам до дисертаційних робіт.

7. Структура та зміст дисертації.

Дисертаційна робота відзначається продуманою композицією, внутрішньою логічною узгодженістю та відповідністю сучасним вимогам до наукових досліджень. Її структура є чітко організованою і підпорядкованою реалізації поставленої мети та завдань. Виклад матеріалу здійснюється послідовно: від критичного аналізу літературних джерел до представлення результатів власних досліджень, їх інтерпретації та формулювання

узагальнених висновків і практичних рекомендацій. Дисертація викладена на 231 сторінці друкованого тексту (153 – основного тексту), ілюстрована 41 таблицею та 60 рисунками (не враховуючи додатків).

Анотація дисертації підготовлена двома мовами, відображає основні положення роботи та оформлена відповідно до чинних нормативних вимог, що регламентують підготовку дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії.

У вступі дисертації наведено аргументоване обґрунтування актуальності теми, чітко сформульовано мету і завдання дослідження, визначено його об'єкт і предмет, охарактеризовано використані методи, представлено наукову новизну, практичне значення, особистий внесок авторки та апробацію отриманих результатів. Структурно вступ є завершеним і викладений на 9 сторінках.

Перший розділ, присвячений аналізу сучасних наукових джерел, має назву «Патогенетичні та морфологічні аспекти пошкодження печінки при COVID-19, цукровому діабеті 2 типу та їх поєднанні» і викладений на 20 сторінках, містить 1 таблицю. Він складається з трьох логічно пов'язаних підрозділів, у яких послідовно розглянуто морфогенез ураження печінки при COVID-19, цукровому діабеті 2 типу та їх комбінації. Узагальнення літературних даних виконано на належному науковому рівні, що створює переконливе теоретичне підґрунтя для подальшого дослідження.

Розділ «Матеріал і методи» відповідає сучасним вимогам до організації клініко-морфологічних досліджень. Дизайн роботи є методично виваженим: сформовано три порівнювані групи спостереження з урахуванням основних демографічних характеристик, чітко визначено критерії включення та виключення. Комплекс використаних методів – від клініко-патологоанатомічного до ультраструктурного аналізу – забезпечує багаторівневу оцінку досліджуваних змін. Опис методик є достатньо деталізованим, що гарантує відтворюваність результатів. Застосування стандартизованих морфологічних шкал, зокрема METAVIR, сприяє об'єктивізації оцінки та підвищує наукову достовірність отриманих даних. Важливо, що авторкою враховано можливий вплив постмортальних змін, а також забезпечено

репрезентативність матеріалу шляхом дослідження декількох ділянок печінки. Статистична обробка проведена із застосуванням адекватних методів аналізу. Розділ містить 5 таблиць.

Розділи власних досліджень (3–6) є змістовно насиченими та логічно взаємопов'язаними. У них послідовно висвітлено клініко-патологоанатомічні характеристики досліджуваних груп, особливості лабораторних показників, морфологічні (світлооптичні та ультраструктурні) зміни печінки, а також встановлено взаємозв'язки між морфологічними та біохімічними параметрами. Такий підхід забезпечує цілісність сприйняття результатів і дозволяє глибше розкрити патогенетичні механізми ураження.

Зокрема, розділ 3 формує клініко-анатомічну основу дослідження, містить 3 таблиці; розділ 4 доповнює її лабораторно-біохімічними характеристиками (містить 18 таблиць, 13 рисунків), розділ 5 містить детальний морфологічний аналіз із залученням електронної мікроскопії, ілюстрований інформативними 7 таблицями та 41 рисунком), розділ 6 узагальнює отримані дані шляхом встановлення кореляційних зв'язків, містить 7 таблиць та 6 рисунків. Усі розділи супроводжуються достатньою кількістю ілюстративного матеріалу (таблиць і рисунків), що підвищує наочність і доказовість результатів.

У розділі *«Аналіз і узагальнення результатів дослідження»* проведено глибоке осмислення отриманих даних із їх зіставленням із сучасними науковими уявленнями. Представлене узагальнення є логічним завершенням дослідження і демонструє цілісність авторської концепції.

Сформульовані *висновки* є обґрунтованими, відповідають меті та завданням дослідження і відображають його основні результати. Практичні рекомендації мають прикладний характер і можуть бути використані у професійній діяльності.

Список використаних джерел є достатньо репрезентативним і включає як сучасні, так і фундаментальні праці. Його оформлення відповідає чинним нормативним вимогам. Додатки логічно доповнюють основний текст і оформлені відповідно до встановлених стандартів.

8. Завершеність дисертаційної роботи та зауваження щодо її змісту та оформлення.

Загалом дисертаційна робота справляє цілісне враження завершеного наукового дослідження, виконаного на належному теоретичному та методичному рівнях.

Разом із загальною позитивною оцінкою дисертаційної роботи необхідно вказати на редакційні та технічні огріхи, механічні помилки, що вкралися при оформленні дисертації та неточності в термінології.

1. При повторному посиланні на рисунок потрібно вживати слово див. стор. 116 (рис. 5.28), стор. 120, абзац 3 див. рис. 5.32; стор. 122, див. рис. 5.35 (двічі); стор. 124, рис. 5.37 і інші.

2. Стор. 122, 123, 124, 125 рис. 5.35, 5.36, 5.37, 5.38 на малюнках відсутні позначки 5 і 3 (частинки віріона, натомість є зірочки).

3. Стор. 152 – перші три абзаци повторюють інформацію, яка представлена в інших розділах. Фактично аналіз розпочався з абзацу 6 від місця зазначеного стрілочкою у тексті.

Вказуючи на існуючі недоліки, слід визнати загальний високий рівень поданої до захисту дисертаційної роботи. Зазначені неточності і редакційні огріхи в оформленні манускрипту не знижують наукової цінності та висновків дисертації.

У процесі рецензування виникли такі **запитання**:

1. Як Ви можете пояснити виявлену тенденцію до підвищеного тромбоутворення у чоловіків при поєднанні Covid 19 та ЦД 2 типу, тоді як у жінок вона більш характерна для ізольованого ЦД 2 типу.
2. Описуючи електронно-мікроскопічні зміни Ви вказуєте на появу деструктивно змінених мітохондрій. Як Ви ідентифікували такі органели?
3. Які саме гістохімічні методи Ви застосовували у Вашій роботі? На стор. 57 Ви пишете, що гістохімічні методи проводили на базі

патогістологічної лабораторії патанатомічного відділення КНП «ОКЛ»?

4. Стор. 116, рис. 5.28, представлений на рис аутоліз гепатоцитів зумовлений Ковідом чи посмертними змінами?

9. Відсутність (наявність) порушень академічної доброчесності.

Згідно з наданим експертним висновком щодо перевірки на наявність академічного плагіату, у дисертаційній роботі Лаб'як І.Г. «Клініко-патоморфологічні особливості пошкодження печінки при коронавірусній хворобі (COVID-19), цукровому діабеті 2 типу та при їх поєднанні» ознак плагіату не виявлено. Рівень оригінальності роботи є високим: коефіцієнт подібності 1 становить 3,23%, коефіцієнт подібності 2 – 0,46%. Отримані результати свідчать про дотримання здобувачкою принципів академічної доброчесності при виконанні дисертаційного дослідження.

Висновок

Наукова праця ЛАБ'ЯК Ірини Геннадіївни «Клініко-патоморфологічні особливості пошкодження печінки при коронавірусній хворобі (COVID-19), цукровому діабеті 2 типу та при їх поєднанні» (науковий керівник – доктор медичних наук, професор Кіндратів Ельвіра Олександрівна) є самостійним, завершеним науковим дослідженням, що містить нове вирішення актуального наукового завдання щодо встановлення клініко-патоморфологічних, ультраструктурних та лабораторно-біохімічних особливостей ураження печінки при COVID-19, цукровому діабеті 2 типу та їх коморбідності. Результати роботи є достовірними і практично значущими.

Дисертаційна робота ЛАБ'ЯК Ірини Геннадіївни «Клініко-патоморфологічні особливості пошкодження печінки при коронавірусній хворобі (COVID-19), цукровому діабеті 2 типу та при їх поєднанні», за актуальністю, методичним рівнем виконання, використанням сучасних методів дослідження, науковою новизною і практичним значенням отриманих результатів, обґрунтованістю і достовірністю наукових положень і висновків відповідає вимогам Постанови Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р.

№44 та Постановою Кабінету Міністрів України від 19 травня 2023 р. № 502 щодо здобуття ступеня доктора філософії та вимогам до оформлення дисертації, затверджених наказом МОН України від 12.01.2017 р. № 40 і може бути рекомендована до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій раді за спеціальністю 222 «Медицина» галузі знань 22 «Охорона здоров'я».

Рецензент:

Завідувач кафедри фармакології

Івано-Франківського національного

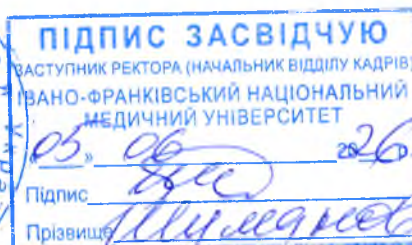
медичного університету, МОЗ України

доктор медичних наук, професор

Юрій ПОПОВИЧ

5.06.2026 р.

Підпис
Прізвище